

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบราชการเป็นกลไกในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีกระทรวง ทบวง กรม เป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนโครงการตามนโยบายของรัฐบาลให้บรรลุเป้าหมาย เมื่อโลกก้าวสู่กระแสโลกาภิวัตน์ ภาคประชาสังคมเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานภาครัฐ ระบบราชการจึงต้องปฏิรูปให้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริหารจัดการ เพื่อเป็นองค์กรราชการร่วมสมัย แต่ระบบราชการไทยประสบปัญหาหลายประการ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว โปร่งใส และเป็นธรรม รัฐบาลจึงกำหนดการปฏิรูประบบราชการเป็นนโยบายอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ (พิชิตธรรม กิตติคุณ, 2557) แต่การปฏิรูประบบราชการได้เริ่มต้นอีกครั้ง เมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เข้ามาบริหารราชการแผ่นดิน โดยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ในมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีการจัดตั้งสภาปฏิรูปแห่งชาติและคณะกรรมธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อออกแบบวางรากฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอันมั่นคงให้แก่ประเทศและกำหนดให้สภาปฏิรูปแห่งชาติทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ด้านการปกครองท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านสื่อสารมวลชน ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว), 2557)

ในการปฏิรูประบบราชการ ต้องมีการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ บุคลากร (Man) เงิน (Money) วัสดุคิบั (Material) และวิธีการ (Method) ซึ่งมีปริมาณจำกัด ผู้บริหารจึงต้องจัดสรรทรัพยากรในองค์กรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประโยชน์สูงสุดขององค์กร โดยที่บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญ เพราะแม้ว่าองค์กรจะมีเงินทุนมาก วัสดุคิบัที่ดี และวิธีการที่ทันสมัยเพียงใด แต่ถ้าองค์กรขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม อาจส่งผลให้องค์กรขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และอาจเกิดความล้มเหลว

ในการดำเนินงานขององค์กร ต่อมาการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้กำหนดหลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคน ทุกวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง เนื่องจาก “คน” เป็นเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับ ทั้งผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ดังนั้น บุคลากรที่ดี เก่ง มีประสิทธิภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กร และควรรักษามูลค่าเหล่านั้นให้คงอยู่กับองค์กรในระยะยาว (ณัฐพันธ์ เฆรพันธ์, 2551) ประการที่สอง การส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้สึผูกพันต่อองค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น ความผูกพันด้านจิตใจ (Affective Commitment) คือ ความต้องการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร ทำงานด้วยความเต็มใจ ทুমเท และอุทิศตนให้กับองค์กร ความผูกพันด้านการคงอยู่อย่างต่อเนื่อง (Continuance Commitment) คือ รู้สึกอยากทำงานกับองค์กรในระยะยาว รู้สึกว่าการเป็นบุคลากรขององค์กรจะได้รับประโยชน์มากกว่าการลาออก ความผูกพันด้านบรรทัดฐานอันเกิดจากค่านิยม วัฒนธรรมหรือบรรทัดฐาน (Normative Commitment) คือ ความผูกพันที่เกิดจากหน้าที่ความรับผิดชอบและแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อองค์กร (Allen and Meyer, 1990) และความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์กับอัตราการขาดงาน ประสิทธิภาพ และคุณภาพของผลงาน ซึ่งเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความผูกพันกับองค์กรจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการรักษามูลค่าที่มีคุณภาพไม่ให้ลาออก (อรุณี ธิติเสรี, 2559) ประการที่สามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอย่างยั่งยืน อาจทำได้โดยการพัฒนาพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากรให้มีพฤติกรรมให้ความช่วยเหลือ (Altruism) พฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) พฤติกรรมความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) พฤติกรรมคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) และพฤติกรรมให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ก็คือ พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organ, 1988) เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองของบุคลากรที่เต็มใจจะปฏิบัติงาน เป็นพฤติกรรมที่นอกเหนือจากงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ และไม่ได้เกิดจากการให้รางวัลหรือแรงจูงใจจากองค์กรมาเกี่ยวข้อง พฤติกรรมเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินงานในองค์กร หากขาดพฤติกรรมเหล่านี้ ระบบต่าง ๆ ในองค์กร จะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ (Katz and Kahn, 1989 อ้างถึงใน สุภาวดี พศกภักดี, 2559)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี รวมทั้งประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชน เป็นหน่วยงานที่บริหารงานตามนโยบายรัฐบาล ที่มุ่งให้องค์กรมีการบริหารจัดการทันสมัยไปพร้อม ๆ กับความเจริญก้าวหน้าของโลก

ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งฝ่ายบริหารให้ความสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการ หากไม่มีการพัฒนาอาจเกิดปัญหาการปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร เป็นพฤติกรรมกรปฏิบัติงานนอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ด้วยความเต็มใจและทุ่มเททำงานให้องค์กร เป็นสิ่งที่ผู้บริหารคาดหวังให้เกิดขึ้นกับข้าราชการ พฤติกรรมเหล่านี้จะส่งผลให้องค์กรมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย (Organ, 1988) ของการเป็นหน่วยงาน ที่มีศักยภาพสูง โปร่งใส ทันสมัยและอำนวยความสะดวก นอกจากนี้มีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการทำหน้าที่ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาเอกชนให้มีประสิทธิภาพ จะทำให้องค์กรเป็นที่น่าเชื่อถือ ไว้วางใจ และเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการให้ความช่วยเหลือ 2. ด้านความสำนึกในหน้าที่ 3. ด้านความอดทนอดกลั้น 4. ด้านการคำนึงถึงผู้อื่น และ 5. ด้านการให้ความร่วมมือ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารคาดหวังให้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับข้าราชการ ส่วนปัจจัยความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านจิตใจ 2. ด้านการคงอยู่กับองค์กรอย่างต่อเนื่อง และ 3. ด้านบรรทัดฐาน ปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ดีต่อองค์กร (สุวรรณณี จริยะพร, 2559) ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรว่าเป็นไปในลักษณะใด จึงเป็นสิ่งสำคัญและผลการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะและการปรับปรุงและเสริมสร้างในการบริหารงานองค์กรได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.2.2 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับพฤติกรรมกรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4 สมมติฐานการศึกษา

ความผูกพันต่อองค์กรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาความผูกพันต่อองค์กรกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ผู้ศึกษาจำแนกขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาด้านเนื้อหา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อความผูกพันขององค์กรและพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 185 คน (ไม่นับรวมผู้บริหาร ข้อมูลจากฝ่ายการเจ้าหน้าที่ กลุ่มงานเลขานุการกรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ณ วันที่ 19 ตุลาคม 2561)

กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้าราชการของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยการคำนวณขนาดตัวอย่าง ใช้สูตรการคำนวณหาจำนวนตัวอย่างของ Taro Yamane ที่มีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 และระดับความเชื่อมั่น 0.95 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 127 คน

1.5.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่

ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการปฏิบัติงาน ความผูกพันต่อองค์กร (Organizational Commitment) ตามแนวคิดของ Allen and Meyer (1990) ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของความผูกพันต่อองค์กรได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ความผูกพันด้านจิตใจ (Affective Commitment)
2. ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กรอย่างต่อเนื่อง (Continuance Commitment)
3. ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน (Normative Commitment)

ตัวแปรตาม ได้แก่

พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behavior) ตามแนวคิดของ Organ (1988) ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรได้เป็นพฤติกรรมต่าง ๆ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. พฤติกรรมให้ความช่วยเหลือ (Altruism Behavior)
2. พฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness Behavior)
3. พฤติกรรมความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship Behavior)
4. พฤติกรรมคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy Behavior)
5. พฤติกรรมให้ความร่วมมือ (Civic virtue Behavior)

1.5.4 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.5.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2561 –

มีนาคม 2562

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงระดับความผูกพันต่อองค์กร ของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.6.2 ทำให้ทราบถึงระดับพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.6.3 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของความผูกพันต่อองค์กรกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.6.4 เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง นำไปประกอบเป็นแนวทางในการพัฒนาความผูกพันองค์กรและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีสนับสนุนให้กับข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 ข้าราชการ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

1.7.2 ระยะเวลาการปฏิบัติงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ตั้งแต่แรกเข้าจนถึงวันที่ตอบแบบสอบถาม

1.7.3 ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของพนักงานที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กร รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีส่วนร่วมกับองค์กร สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร รวมถึงเป้าหมายขององค์กร และต้องการที่จะคงอยู่กับองค์กรตลอดไป ตามแนวความคิดของ Allen and Meyer (1990) ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ ความผูกพันต่อองค์กรด้านด้านการคงอยู่กับองค์กรอย่างต่อเนื่อง และความผูกพันต่อองค์กรด้านบรรทัดฐาน

1.7.4 ความผูกพันต่อองค์กรด้านจิตใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคลากรที่มีต่อองค์กร ที่รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร รู้สึกเป็นเจ้าของ ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร บุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความรู้สึก จะอยู่กับองค์กรเพราะมีความต้องการและมีความสุขในการเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป

1.7.5 ความผูกพันต่อองค์กรด้านการคงอยู่กับองค์กรอย่างต่อเนื่อง หมายถึง ความผูกพันที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างบุคลากรกับองค์กร โดยมีพื้นฐานอยู่บนสิ่งที่เป็นคุณค่าให้กับองค์กรและสิ่งตอบแทนที่ได้รับจากองค์กรหรือจะลาออกจากองค์กร บุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์กรด้านความต่อเนื่องสูง จะคงอยู่กับองค์กรเพราะเป็นความจำเป็นที่จะต้องอยู่กับองค์กร

1.7.6 ความผูกพันต่อองค์กรด้านบรรทัดฐาน หมายถึง ความรู้สึกผูกพันที่มาจากค่านิยม วัฒนธรรม หรือบรรทัดฐานของสังคม เป็นความรู้สึกที่ว่าควรจะทำอะไรตอบแทนให้กับตัวเองเมื่อได้เข้ามาเป็นสมาชิกขององค์กร รู้สึกถึงภาระหน้าที่ที่มีต่องาน ต่อองค์กร หรือต่อผู้ร่วมงาน โดยจะแสดงออกในรูปของความจงรักภักดีและการอุทิศตนของบุคลากรในการทำงาน

กับองค์กร บุคลากรที่มีความผูกพันต่อองค์การด้านบรรทัดฐานทางสังคม จะอยู่กับองค์กรเพราะ รู้สึกว่าควรที่จะอยู่กับองค์กรต่อไป

1.7.7 พฤติกรรมด้านการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่มีใครบังคับ องค์กรไม่ได้กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ เป็นพฤติกรรมที่บุคลากรเต็มใจปฏิบัติ มีผลต่อการดำเนินงานในองค์กร ช่วยสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผลกับองค์กร ตามแนวคิดของ Organ (1988) มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ การคำนึงถึงผู้อื่น ความอดทนอดกลั้น การมีส่วนร่วมในองค์กร และความสำนึกในหน้าที่

1.7.8 พฤติกรรมด้านการให้ความช่วยเหลือ หมายถึง พฤติกรรมของบุคลากรที่คอยให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่นในองค์กร เคารพสิทธิส่วนบุคคล พยายามป้องกันไม่ให้เกิดปัญหากระทบกระทั่งกันในกลุ่มบุคคลอื่น รวมทั้งการกระทำและการตัดสินใจที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคลอื่น

1.7.9 พฤติกรรมด้านการคำนึงถึงผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของบุคลากรที่มีการคำนึงถึงผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น พยายามป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมา เนื่องจากการปฏิบัติงานในองค์กร ให้คำปรึกษากับบุคลากรในหน่วยงาน มีการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน

1.7.10 พฤติกรรมด้านความอดทนอดกลั้น หมายถึง พฤติกรรมของบุคลากรที่แสดงถึงความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงาน ความไม่สะดวก ความกดดันต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ทั้งที่มีสิทธิจะร้องเรียนหรือร้องทุกข์ได้

1.7.11 พฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วมในองค์กร หมายถึง พฤติกรรมที่บุคลากรแสดงออกถึงความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการทำงานหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กร โดยการเข้าร่วมประชุม อ่านจดหมายข่าวในองค์กร มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่องค์กร

1.7.12 พฤติกรรมด้านความสำนึกในหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมของบุคลากรที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบและนโยบายขององค์กร ตรงต่อเวลา ดูแลรักษาทรัพย์สินขององค์กร และไม่ใช้เวลาในการปฏิบัติงานไปในเรื่องส่วนตัว